

خسرو
امیرحسینی

درخت گردو

رهاورد سلامتی و هنر

به تنه‌ی درخت زد و گفت این باغ را به صد و پنجاه هزار تومان خریده‌ام و سال اول و دوم از این درخت این مقدار پول را در آورده‌ام.

ایران مرکز اصلی گردوی جهان

یک پژوهشگر محصولات کشاورزی می‌گوید: در استان کرمان و در «بافت» درخت گردویی است که بیش از ۲ هزار سال قدمت دارد و یکی از دانشمندان غربی آن را به طور رسمی اعلام کرده است و اگر بدانیم که درخت گردو این همه سال محصول خواهد داد آن وقت پی به اهمیت ویژه این درخت پر فایده خواهیم برد. البته در جاهای مختلف ایران درخت‌های گردویی شناسایی شده که بیش از هزار سال قدمت دارند که ثبت این موارد نیازمند کارشناسی‌های بیشتر و حمایت‌های پژوهشی است. گردو یک محصول مهم و استراتژیک است و ایران مرکز اصلی گردوی جهان محسوب می‌شود.

محمد علی (بهنام) نعیمی پژوهشگر محصولات کشاورزی، متولد ۱۳۳۷ از جمله محققان و پژوهشگرانی که به طور مستمر و بی‌وقفه در جهت شناسایی و بررسی ژنتیکی درختان گردو، این آفریدگان زیبا و با شکوه خداوند طی سال‌های متمادی دست به تحقیقات و پژوهش‌های علمی یازیده است که منجر به جمع‌آوری و کشف اطلاعاتی ذی قیمت درباره این درخت و میوه پر برکت آن شده است.

در گفت و گویی که با او داشتیم بسیار مشتاق بودند که نتایج تحقیقاتش در کتاب رکوردهای جهانی اختراعات ارایه و معرفی شود و نیز از سویی از این که در کشور به تحقیقات او بها داده نمی‌شود بسیار ابراز ناراحتی می‌کرد و از بی‌مهری‌های مسئولان امر گله‌ها داشت. نعیمی از طریق فراخوان علمی «الختراعات» با ما آشنا شده بود و طبق قراری که از قبل گذاشته

کاغذ باطله به چه کار مستراح می‌آید. میز و در نهایت من هم پرسشگر و شنیدم که خارجی‌ها خود را با کاغذ خشک می‌کنند!! این بگذشت و سه روز دیگر وسایلی آماده شد و من منتظر دیدن این خانم فرنگی بودم. زنی به سن هفتاد پر وزن از جیب پیاده شد، اسمش را به یاد دارم مادام انجیلی، چند ساعتی را در خانه ما بود و سپس رفت به باغ و کنار یک درخت گردو، دلدردستی‌ای که همراه داشت را گذارد به تنه‌ی درخت و پیچانه‌ی این دلدرد به طول یک متر به داخل درخت گسرد و چرخید و مقداری ورقه درون تنه را با خود بیرون کشید، سپس متر گذاشت و به قد چند جا علامت‌گذاری کرد و گفت و گویی کرد و رفت. از فردا درخت تنومند باغ را کارگران با تبر به زیرکشیدند و توسط چند اره‌ی دو سر بزرگ شاخه شاخه شد، تنه و چند سر شاخه‌ی قطور علامت‌گذاری شده جدا شد و روز دیگر یک کامیون قوی هیکل با سیم بکسل نعره‌کنان درخت ما را برد، شنیدم که به بندر رفت و به سپس به ایتالیا رسید. این عمل یک سالی در ولایت بود و هر چه درخت کهنسال گردو می‌بود مادام انجیلی خرید، قطع کرد و برد. استاد عرب نجار از مغز درخت گردو دروازه‌ای برای ما ساخت که هنوز پابرجاست. داستان گردو برای من از اینجا نبوده، ما را آشنایی با این محصول از بدو تولد بوده است. درختی که ما هر سال در عید سیزده به‌در بر شاخه‌های آن طناب آویزان می‌کردیم، تاب می‌خوردیم، دختران روستا بر آن نشسته و آوای دل‌به‌فضا رها می‌کردند. تناب تاب بر شاخه‌ی گردو، باغ زر گردو، محصولی که علاوه بر رکن اقتصادی یک خانوار خود درخت گردویی شش‌دانگ است، مستقل از دیگر مایملک. چند روز پیش در مسیر کوچ باغ با قاسم کرمی که مشغول آبیاری زمستانی به‌قول معروف یخ آب می‌داد روبرو شدیم، از هر دری سخن گفتیم، او کنار درخت گردو ایستاده دست

نوجوانی بودم که برای اولین بار یک زن کهن سال ایتالیایی را دیدم، من که تا آن روز فقط چند کتاب امیر ارسلان، اسکندرنامه، مصیبت‌نامه، قمری، منم نادر و آخرین کتاب را هم روحانی بوده که هر سال برای تبلیغ به ولایت می‌آمد و کتابی به من هدیه کرده به‌نام منتهی الامال. روزی پدر مرا فرستاد تا استاد عرب نجار را فراخوانم، استاد عرب، نجار قابلی بود و روی دست او کسی در آن طرف پیدا نمی‌شد، هر محصولی که می‌ساخت میخ فلزی به کار نمی‌برد از چوب میخ می‌ساخت و ساخته دست او به‌قول مصرف‌کننده‌هایش عمری بود، خدایش رحمت کند اخیراً شنیدم به رحمت خدا رفته. بعد از صد و اندی سال حاصل استاد عرب نجار آمد و پدر خواهش کرد که یک میز یا به عبارت آن روزگاری که منتهی چهار پایه‌اش بلند و مربع شکل نباشد و مستطیل شکل باشد را به فوریت بسازد.

استاد عرب حرفهای تازه شنیده و با تعجب پرسید آقای حاجی خان این وسیله به چه کار می‌آید؟ و حاجی خان گفت میهمانی دارم از فرنگ او باید پشت میز نهار بخورد. استاد عرب پرسید و حاجی خان جواب داد، این پرسش و پاسخ مرا که کتاب امیر ارسلان خوانده و فرنگ را با پطرس شاه می‌دانستم، و مسافر فرنگ هم در ذهنم شمس وزیری قمر وزیری بود آن روزها ما سنگ مستراح نمی‌داشتیم و اصلاً نبود، قربانعلی بنا، استاد خداوردی هم چون اوستا عرب آمدند و طرح یک مستراح ریخته شد و از من خواستند مقداری کاغذ پیدا کنیم، در حیاط بالا پستویی بود که پر بود از کاغذ و دفتر مدرسه. تا یادم نرفته بگویم روستای ما چهارمین دبستان شهرستان را می‌داشت، از این رو دبستان چون محلی برای خود نداشت، خانه به خانه سالانه می‌بود و دو سال پیش پی در پی در حیاط بالا می‌بود. من رفتم یک بغل کاغذ آوردم و این پرسش در ذهنم باقی مانده بود که

بودیم با یک کیف که حاوی تعدادی از نمونه‌ها و سایزهای مختلف گردو در مناطق مختلف ایران بود به شرح گوشه‌ای از پژوهش‌هایش پرداخت. نعیمی که به «پدر گردوی ایران» نیز معروف است صاحب رکوردهایی بی‌نظیر در زمینه پژوهش بر روی گردو این نعمت بی‌نظیر خدادادی است که در ایران و جهان حائز بالاترین رتبه‌هاست. نعیمی چه بسا رکورددار بیشترین زمان تحقیق بر روی درخت گردو با ۳۲ سال پژوهش مستمر باشد. علاوه بر این او اولین پیوندزنده درخت گردو در ایران (در سال ۱۳۵۵) و اولین مبتکر تغییر تاج درخت‌های کهن گردو در سال ۱۳۵۷ و رکورددار تولید درشت‌ترین سایز میوه گردو در ایران با سابقه ۲۸ سال گردشگری در ایران جهت یافتن بهترین ژنوتیپ‌های گردو در ایران است که حاصل این گردشگری‌ها و پژوهش‌ها یافتن حدود چهارصد ژنوتیپ (اطلاعاتی است که در ژنوم هر یک از سلول‌های موجودات زنده به صورت دی ان ای وجود دارد) برتر در ایران است که نژادهایی منتخب با شاخص‌های ویژه‌ای چون پرباری، درشتی میوه، سفیدی مغز، نسبت بالای ۵۰ درصد مغز به پوست خشک، مقاوم نسبت به آفت‌ها و احیانا سریع‌الرشد بودن درختان و گاهی آپومیکیسی (خود بارور و بدون سنبله نر) و گاهی دیرگل‌ده و در یک نژاد کاملاً ویژه و استثنایی که پس از سرمای بهاره به طور مجدد در همان سال شروع به میوه دهی می‌کند در نظر گرفته شده است.

تنوع ژنتیکی گردو در ایران

گسترش ژنتیکی درخت گردو طی میلیون‌ها سال و از عصر حجر در این سرزمین اتفاق افتاده که در اثر ۲ رگ‌گیری‌ها و گرده افشانی‌های پی‌درپی طی این دوران ما شاهد پیدایش ژنوتیپ‌های کاملاً منحصر به فردی در این سرزمین بوده و هستیم به طوری که پروفیسور «ژرمن» سرزمین ایران را معدن ژنتیک گردوهای جهان معرفی کرده و با توجه به گردشگری‌های انجام شده توسط محقق طی ۲۸ سال به جرات می‌توان اذعان داشت ۵ میلیون رقم ژنوتیپ گردو در ایران وجود داشته باشد که هر ژنوتیپ به نوبه خود نمونه‌ای مستقل با خصوصیات ژنتیکی متفاوت است و به عبارتی هر فردی دارای شخصیت ارثی منحصر به فردی محسوب می‌شود.

مقایسه ژنوتیپ‌های برگزیده و شاخص کشورهای آمریکا، فرانسه، ایران گونه‌های منتخب و برگزیده: کشور آمریکا

در کشور آمریکا بیش از ۳۰۰ گونه را می‌توان ارزیابی کرد که در میان این گونه‌هایی چون هارتلی، لارا، چیکو، پدرو، آمیگو، آشلی، ایوریکا از برجسته‌ترین آنها بوده که میانگین عملکرد تولید آنها از ۴ تا ۶ تن در هکتار (درخت ۲۰ تا ۳۰ ساله) برآورد شده است.

گونه برگزیده کشور فرانسه

برجسته‌ترین گونه گردوهای فرانسه گونه‌ای است به نام فرانکت که هم اکنون ۶۵ درصد مساحت زیر کشت گردوی فرانسه به این گونه اختصاص داده شده است که این گونه در کلکسیون ژنتیکی کشور آمریکا نیز مطرح می‌باشد که میانگین عملکرد تولید این گونه ۴ تن در هکتار (درخت ۲۰ ساله) برآورد شده است.

ژنوتیپ‌های برگزیده کشور ایران

با وجود اینکه ۹۹ درصد درختان گردوی موجود در ایران (علی‌الخصوص درختان بیش از ۲۵ سال) بسیار نامرغوب بوده ولی در عین حال ژنوتیپ‌هایی فوق‌العاده استثنایی و ارزشمند و جهش یافته با شاخص‌ترین ویژگی‌ها در ایران شناسایی شده‌اند که این ژنوتیپ‌ها را به نوعی می‌توان گونه‌های برتر ژنتیکی ایران و جهان معرفی کرد. تعداد این تک درختان بسیار نادر بوده که می‌توان به راحتی از طریق کاشت بذر و یا پیوند نهال تکثیر کرد. ژنوتیپ‌های منتخب و برگزیده با توجه به فاکتورهای ارزشمندی که دارند نه تنها جای هیچ گونه رقابتی از سوی انواع شاخص کشورهایی چون آمریکا، چین، فرانسه و غیره را نداشته بلکه بسیار فراتر از آنها بوده به طوری که در بعضی از گونه‌ها می‌توان میانگین عملکردی معادل با ۲۰ تا ۳۰ تن در هکتار را داشته باشند.